

ECRI

European Commission against Racism and Intolerance
Commission européenne contre le racisme et l'intolérance

CRI (2000) 32
Version grecque
Greek version

Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

της 10 Δεκεμβρίου 1999

Στρασβούργο, 27 Ιουνίου 2000

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) και για τις άλλες δραστηριότητες του Συμβουλίου της Ευρώπης σ'αυτόν τον τομέα, παρακαλούμε επικοινωνήστε με:

Secretariat of ECRI
Directorate General of Human Rights – DG II
Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Τηλ.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Φαξ: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Επισκευθείτε μας στο Internet: www.ecri.coe.int

Πρόλογος

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) είναι όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης, στελεχωμένο με ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες. Στόχος της Επιτροπής είναι η καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο και υπό το φως της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Τμήμα του προγράμματος δραστηριοτήτων της ECRI αποτελεί η ανά χώρα προσέγγιση με στόχο την ανάλυση της κατάστασης σε όλα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τον ρατσισμό και την μισαλλοδοξία καθώς και τη διατύπωση υποδείξεων και προτάσεων για την αντιμετώπιση προβλημάτων που έχουν εντοπιστεί.

Προς το τέλος του 1998, η ECRI ολοκλήρωσε τον πρώτο κύκλο των ανά χώρα εκθέσεων της για όλα τα κράτη-μέλη. Η πρώτη έκθεση της ECRI για την Ελλάδα χρονολογείται από 7 Ιουνίου 1996 (δημοσιεύτηκε το Σεπτέμβριο του 1997). Ο δεύτερος κύκλος των ανά χώρα εργασιών της, που ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 1999, οδηγεί στη σύνταξη της δεύτερης στη σειρά έκθεσης για καθένα από τα κράτη μέλη. Στόχος των δεύτερων αυτών εκθέσεων είναι η εξασφάλιση της συνέχειας των προτάσεων, που περιέχονται στις πρώτες εκθέσεις, η επίκαιρη ενημέρωση των εμπειρογνομένων πληροφοριών αλλά και η εμπειριστατωμένη ανάλυση συγκεκριμένων ζητημάτων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα εν λόγω κράτη.

Ένα σημαντικό στάδιο στις ανά χώρα εργασίες της ECRI, είναι η διαδικασία εμπιστευτικού διαλόγου με τις εθνικές αρχές της εν λόγω χώρας πριν την τελική υιοθέτηση της έκθεσης. Η νέα διαδικασία, που εγκαινιάστηκε στο δεύτερο κύκλο εκθέσεων, αφορά την προετοιμασία επισκέψεων επαφής των εισηγητών της ECRI πριν τη σύνταξη των εκθέσεων.

Η επίσκεψη επαφής στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε στις 19-21 Οκτωβρίου 1999. Έδωσε την ευκαιρία στους εισηγητές να συναντηθούν με εκπροσώπους διαφόρων υπουργείων και εκπροσώπους της εθνικής δημόσιας διοίκησης υπεύθυνους για θέματα που εντάσσονται στην εντολή της ECRI. Η ECRI ευχαριστεί θερμά τις ελληνικές αρχές για την αμέριστη συνεργασία τους στη διοργάνωση και στη διεκπεραίωση της επίσκεψης. Θα ήθελε, επίσης, να ευχαριστήσει όλους εκείνους που συνάντησαν την αντιπροσωπεία της και της έδωσαν πολύτιμες πληροφορίες αναφορικά με τον τομέα αρμοδιότητας τους. Απευθύνει δε ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Έλληνα εθνικό σύνδεσμο του οποίου η αποτελεσματικότητα και συνεργασία εκτιμήθηκαν πολύ από τους εισηγητές της ECRI.

Η ECRI ευχαριστεί, ακόμη, το σύνολο των εκπροσώπων των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων με τους οποίους συναντήθηκε κατά την διάρκεια της επίσκεψης επαφής για τις ιδιαίτερα χρήσιμες πληροφορίες που της παρέσχαν.

Η έκθεση, που ακολουθεί, συντάχτηκε από την ECRI, η οποία και φέρει τη συνολική ευθύνη και έλαβε υπόψη της πληροφορίες προερχόμενες από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές. Είναι δε ενημερωμένη μέχρι τις 10 Δεκεμβρίου 1999. Οιαδήποτε εξέλιξη, μεταγενέστερη αυτής της ημερομηνίας, δεν καλύπτεται από την ανάλυση, που ακολουθεί, και δεν λαμβάνεται υπόψη στα εμπειρογνομένα συμπεράσματα και προτάσεις.

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έλαβε μέτρα που είχαν ως στόχο την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας και, κυρίως, την εφαρμογή ενός προγράμματος δράσης και πρωτοβουλιών με στόχο ορισμένο αριθμό μειονοτικών ομάδων, τη θέση σε εφαρμογή διαδικασιών νομιμοποίησης των παράνομων μεταναστών καθώς και την κατάργηση του άρθρου 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας. Αυτά και άλλα μέτρα μαρτυρούν τη συνειδητοποίηση εκ μέρους των ελληνικών αρχών της ανάγκης ανταπόκρισης στις προκλήσεις μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

Τα προβλήματα, ωστόσο, ρατσισμού, μισαλλοδοξίας, διάκρισης και αποκλεισμού παραμένουν. Τέτοιες συμπεριφορές εμφανίζονται, ιδιαίτερα έντονες, απέναντι στους Ρόμα-Τσιγγάνους, στους Αλβανούς και σε άλλους μετανάστες, χωρίς βέβαια να αποκλείονται τα μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας. Τα προβλήματα αυτά είναι αλληλένδετα με το γεγονός ότι η ελληνική κοινωνία διστάζει να αναγνωρίσει την πολυπολιτισμική της πραγματικότητα. Η αναγνώριση, όμως, αυτή προβάλλει ολοένα και πιο επείγουσα από τα καινούργια δείγματα μετανάστευσης, που η Ελλάδα γνωρίζει τα τελευταία χρόνια.

Στην έκθεση που ακολουθεί, η ECRl συνιστά στις ελληνικές αρχές τη λήψη πρόσθετων μέτρων για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας σε συγκεκριμένους τομείς. Οι συστάσεις αυτές καλύπτουν, μεταξύ άλλων, την ανάγκη να καταστήσουν σαφέστερη την υπάρχουσα νομοθεσία και να εξασφαλίσουν την εφαρμογή της. Καλύπτουν, επίσης, την ανάγκη ενδυνάμωσης των πρωτοβουλιών, που ήδη υπάρχουν, για λήψη πολιτικών μέτρων και τη συγκεκριμένη υλοποίησή τους, την ανάγκη να αντιμετωπιστεί η κατάσταση και τα ιδιαίτερα προβλήματα των ομάδων πληθυσμού μη ελληνικής καταγωγής και, τέλος, την ανάγκη ευαισθητοποίησης του πλατιού κοινού στον πολυπολιτισμική πραγματικότητα της ελληνικής κοινωνίας.

ΤΜΗΜΑ Ι: ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

A. Διεθνή νομικά κείμενα

1. Η ECRl χαιρετίζει την επικύρωση από την Ελλάδα, το 1997, του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του πρώτου προαιρετικού πρωτοκόλλου του, όπως είχε υποδειχθεί στην πρώτη έκθεση της ECRl. Η Ελλάδα υπέγραψε επίσης το 1997 τη Σύμβαση-Πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων. Εντούτοις, η επικύρωση της Σύμβασης εξαρτάται από την υιοθέτηση ορισμένου αριθμού νομοθετικών, ιδιαίτερα, τροποποιήσεων, με στόχο την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με τις απορρέουσες από τη Σύμβαση δεσμεύσεις. Η ECRl καλεί επιμόνως τις αρχές να επισπεύσουν αυτές τις διαδικασίες και να επικυρώσουν τη Σύμβαση. Στην πρώτη της έκθεση η ECRl είχε επίσης συστήσει την άμεση υπογραφή και επικύρωση από την Ελλάδα της Σύμβασης της ΟΥΝΕΣΚΟ για την εξάλειψη των διακρίσεων στην εκπαίδευση καθώς και του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες. Έλαβε γνώση ότι η Ελλάδα εξετάζει το ενδεχόμενο υπογραφής και επικύρωσης των δύο αυτών συμβατικών κειμένων και καλεί τις αρχές να επιταχύνουν τις διαδικασίες προς την κατεύθυνση αυτή. Επιπρόσθετα, η ECRl ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να επικυρώσουν τον Αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το νομικό καθεστώς των εργαζόμενων μεταναστών, κείμενα τα οποία η Ελλάδα έχει ήδη υπογράψει. Η ECRl ενθαρρύνει επίσης την υπογραφή και επικύρωση από την Ελλάδα της Σύμβασης για τη συμμετοχή των αλλοδαπών στη δημόσια ζωή σε τοπικό επίπεδο. Η ECRl χαιρετίζει ακόμη το γεγονός ότι οι προπαρασκευαστικές εργασίες για την επικύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την ιθαγένεια, η οποία υπογράφηκε από την Ελλάδα το Νοέμβριο του 1997, είναι σε εξέλιξη και ελπίζει στην επικύρωση του εν λόγω κειμένου στο προσεχές μέλλον.
2. Στην πρώτη έκθεσή της, η ECRl ενθάρρυνε την Ελλάδα να προβεί στη δήλωση του άρθρου 14 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, η οποία επιτρέπει την εξέταση ατομικών αναφορών από την Επιτροπή για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων. Η δήλωση θα γίνει δυνατή μετά τη σύσταση του -υπό συζήτηση αυτό το διάστημα- εθνικού οργάνου αρμόδιου για την αποδοχή και εξέταση αναφορών από άτομα που έχουν ήδη εξαντλήσει όλα τα άλλα διαθέσιμα τοπικά ένδικα μέσα σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ.2 της εν λόγω Σύμβασης. Η ECRl ελπίζει στην άμεση ευόδωση της συγκεκριμένης διαδικασίας και υπογραμμίζει ότι η δυνατότητα προσφυγής θα πρέπει να παρέχεται σε όλα τα άτομα και ομάδες προσώπων, που υπόκεινται στην ελληνική δικαιοδοσία και όχι αποκλειστικά στους Έλληνες πολίτες. Επιπλέον, η ECRl ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να εκπληρώσουν τις συμβατικές τους υποχρεώσεις όσον αφορά τις εκθέσεις.

B. Συνταγματικές και άλλες θεμελιώδεις διατάξεις

3. Σύμφωνα με το άρθρο 28.1 του Ελληνικού Συντάγματος, οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου και οι διεθνείς συμβάσεις αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου.

- ***Ο νόμος για την ιθαγένεια***

4. Η ECRI χαιρετίζει την κατάργηση του άρθρου 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας τον Ιούνιο του 1998, όπως το είχε υποδείξει στην πρώτη έκθεσή της. Το άρθρο αυτό προέβλεπε ότι ήταν δυνατόν να στερηθούν την ιθαγένειά τους αλλογενείς Έλληνες υπήκοοι αν εγκατέλειπαν την χώρα και οι ελληνικές αρχές θεωρούσαν ότι δεν είχαν σκοπό να επιστρέψουν. Με την εφαρμογή αυτού του άρθρου σχεδόν 50.000 άτομα, στην πλειοψηφία τους μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας, τουρκικής εθνικής καταγωγής, στερήθηκαν από το 1955 την ιθαγένειά τους. Με την κατάργηση του άρθρου η οποία δεν έχει αναδρομική ισχύ, οι πρώην Έλληνες υπήκοοι οι οποίοι στερήθηκαν την ιθαγένειά τους βάσει του άρθρου 19 μπορούν να ζητήσουν από το Συμβούλιο Ιθαγένειας την ακύρωση της απόφασης αφαίρεσης της ελληνικής ιθαγένειας, εφόσον είναι σε θέση να αποδείξουν ότι η απόφαση ελήφθη κατά λάθος. Έχουν επίσης τη δυνατότητα να ζητήσουν τη χορήγηση της ελληνικής ιθαγένειας, σύμφωνα με την συνήθη διαδικασία πολιτογράφησης. Μερικά από τα άτομα αυτά επανέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια. Εντούτοις, η ECRI πιστεύει ότι θα πρέπει να διευκολυνθεί ακόμα περισσότερο η επανάκτηση της ιθαγένειας από τη συγκεκριμένη κατηγορία ατόμων. Σημειώνει δε ότι προς το τέλος του 1997 οι απάτριδες μπορούσαν να αποκτήσουν την ειδική κάρτα η οποία τους επέτρεπε να ταξιδέψουν στο εξωτερικό, να εργαστούν και να απολαμβάνουν τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης. Εντούτοις, μικρός μόνο αριθμός ατόμων έχει ζητήσει την απόκτηση τέτοιας κάρτας. Η ECRI ενθαρρύνει τις αρχές να κάνουν γνωστή την ύπαρξη των καρτών αυτών και να συνεχίσουν την χορήγηση τους στους ενδιαφερομένους προσωρινά και μέχρι την επανάκτηση της ιθαγένειας.
5. Το άρθρο 20 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας εξουσιοδοτεί την κυβέρνηση να αφαιρέσει την ιθαγένεια από τους Έλληνες που ζουν στο εξωτερικό και οι οποίοι "ενεργούν προς όφελος ξένου κράτους πράξεις ασυμβίβαστες με τα συμφέροντα της Ελλάδας". Αν και αυτό το άρθρο εφαρμόζεται σε όλους τους Έλληνες πολίτες ανεξάρτητα εθνοτικής καταγωγής, μέχρι σήμερα έχει εφαρμοστεί κυρίως σε βάρος ατόμων που αυτοχαρακτηρίζονται ως Μακεδόνες. Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, το άρθρο 20 εφαρμόστηκε σπανιότατα κατά τη διάρκεια της περιόδου 1994-1998. Η ECRI κρίνει ότι θα ήταν επιθυμητή μεγαλύτερη διαφάνεια στην εφαρμογή του άρθρου 20.

Γ. Διατάξεις του ποινικού δικαίου

6. Όπως διαπίστωσε στην πρώτη της έκθεση η ECRl, η ελληνική νομοθεσία περιέχει διατάξεις που στοχεύουν στην εξάλειψη του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας. Αυτές οι διατάξεις περιέχονται στο νόμο 927/1979, όπως αυτός συμπληρώθηκε με το νόμο 1419/1984: το άρθρο 1 παρ.1 καταδικάζει την προτροπή σε διακρίσεις, μίσος ή βία -μέσω δημοσιεύσεων ή δημόσιων δηλώσεων- εναντίον προσώπων ή ομάδων, λόγω της φυλετικής ή εθνικής τους καταγωγής ή λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων. Το άρθρο 1 παρ.2 απαγορεύει τη σύσταση ή τη συμμετοχή σε οργανώσεις που προπαγανδίζουν και αναπτύσσουν δραστηριότητες βασιζόμενες στις φυλετικές διακρίσεις. Το άρθρο 2 καταδικάζει οποιαδήποτε δημόσια έκφραση προσβλητικών απόψεων. Το άρθρο 3 τιμωρεί την άρνηση ατόμου, που προμηθεύει αγαθά ή προσφέρει υπηρεσίες, να αρνηθεί την παροχή αυτών για φυλετικούς λόγους. Η ECRl ανησυχούσε ότι συγκεκριμένες οι ποινικές διατάξεις πρακτικά θα ατονούσαν και υποδείκνυε την προσπάθεια βελτίωσης της εφαρμογής τους. Με ιδιαίτερο ενδιαφέρον όμως ενημερώθηκε για τη συγκρότηση επιτροπής εμπειρογνομόνων στο Υπουργείο Δικαιοσύνης επιφορτισμένης με τη μελέτη των προτάσεων για την ενδυνάμωση της νομοθεσίας για την καταστολή του ρατσισμού και των διακρίσεων. Στο πλαίσιο αυτό η ECRl επιδοκιμάζει την πολλά υποσχόμενη πρόταση, που ενσωματώθηκε στο νομοσχέδιο για την μετανάστευση και την ιθαγένεια¹, και η οποία επιτρέπει στον εισαγγελέα να ασκήσει δίωξη ακόμα και αν το θύμα δεν κατέθεσε μήνυση. Μια άλλη πρόταση υπό συζήτηση αυτό το διάστημα, την οποία είχε διατυπώσει και η ECRl στην πρώτη της έκθεση, θα επιτρέψει στα ενδιαφερόμενα φυσικά ή νομικά πρόσωπα να παρουσιαστούν ως πολιτική αγωγή. Η ECRl θα επιθυμούσε επίσης να συμπεριληφθούν η εθνική καταγωγή, η γλώσσα και το χρώμα του δέρματος, ως στοιχεία συμπληρωματικά τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στα πλαίσια της απαγόρευσης υποκίνησης των διακρίσεων, του μίσους και της βίας σε βάρος ατόμων ή ομάδων. Εξάλλου, στη Σύσταση Γενικής Πολιτικής αρ.1 για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας, η ECRl συστήνει στα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν την αυστηρή τιμωρία των πράξεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, ορίζοντας, για παράδειγμα, τα κοινά αδικήματα, που έχουν ρατσιστικά ή ξενοφοβικά κίνητρα, ως ιδιώνυμα αδικήματα ή προβλέποντας να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη τα ρατσιστικά ή ξενοφοβικά κίνητρα του δράστη. Στην Ελλάδα, ωστόσο, τα ρατσιστικά αδικήματα δεν ορίζονται ως ιδιώνυμα αδικήματα, και δεν αναφέρεται ρητά ότι τα ρατσιστικά κίνητρα ως επιβαρυντικές περιστάσεις. Η ECRl εκτιμά, λοιπόν, ότι ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην εισαγωγή νομοθετικών διατάξεων με αυτό το στόχο.
7. Η ECRl πιστεύει, όμως, ότι οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις δεν είναι από μόνες τους επαρκείς για να εγγυηθούν την εφαρμογή της αντιρατσιστικής και αντιμισαλλόδοξης νομοθεσίας. Τα νομοθετικά κείμενα είναι αποτελεσματικά όταν εμπλουτίζονται με το οπλοστάσιο των πολιτικών μέτρων. Τα τελευταία θα πρέπει ιδιαίτερα να αποσκοπούν στην ευαισθητοποίηση της αστυνομίας και των δικαστικών αρχών ως προς την αναγκαιότητα της καταπολέμησης του ρατσισμού και των διακρίσεων καθώς και της συνειδητοποίησης των ρατσιστικών κινήτρων των αδικημάτων.

¹ βλέπε παράγραφο 18

Δ. Διατάξεις αστικού και διοικητικού Δικαίου

8. Δεν υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα ειδική νομοθεσία για τις διακρίσεις στην εκπαίδευση, στην εργασία και στις δημόσιες ή κοινωνικές υπηρεσίες. Δεν υπάρχει επίσης κυβερνητική αρχή γενικώς υπεύθυνη για τα ζητήματα αυτά. Έτσι εξηγείται η αποσπασματική αντιμετώπιση του προβλήματος των διακρίσεων. Η ECRJ υπογραμμίζει ότι η υιοθέτηση πλήρους και ειδικής νομοθεσίας για τις διακρίσεις σε όλους τους τομείς της ζωής που θα περιλαμβάνει μέτρα για την αποτελεσματική εφαρμογή της, είναι ένα εγχείρημα το οποίο έχει ήδη δοκιμαστεί σε πολλά άλλα κράτη. Ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να εξετάσουν το ενδεχόμενο να εισαγάγουν μία τέτοια νομοθεσία, υπό την αιγίδα μιας ενιαίας υπηρεσίας η οποία θα είναι υπεύθυνη για την εποπτεία και τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας της συγκεκριμένης νομοθεσίας.
9. Όπως παρατηρούσε η ECRJ στην πρώτη της έκθεση, η ανακατανομή των εκλογικών περιφερειών είχε δυσμενείς συνέπειες στις πιθανότητες πρόσβασης των μουσουλμάνων σε εκλόγιμες θέσεις νομαρχών ή νομαρχιακών συμβούλων. Για το λόγο αυτό, η ECRJ είχε προτείνει την ανακατανομή των εκλογικών περιφερειών, έτσι ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες εκλογής σε τέτοιες θέσεις για τα μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας. Δεν υπήρξε όμως καμία πρόοδος προς αυτή την κατεύθυνση.

Ε. Οργάνωση της δικαιοσύνης

10. Οι διάδικοι, που δεν μιλούν ελληνικά, δικαιούνται διερμηγέα τον οποίο διορίζει το δικαστήριο. Συχνά, όμως, αλλοδαποί διάδικοι, που δικαιούνται διερμηγέα, παραπονούνται ότι δεν αντιλαμβάνονται τη δίκη τους. Υπάρχουν, επίσης, καταγγελίες σύμφωνα με τις οποίες οι Ρόμα-Τσιγγάνοι -και ορισμένες φορές οι αλλοδαποί υπό κράτηση- δεν απολαμβάνουν πάντοτε τις εγγυήσεις της κανονικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος της άμεσης πρόσβασης σε δικηγόρο. Η ECRJ καλεί ιδιαίτερα τις ελληνικές αρχές να εξασφαλίσουν τον απόλυτο σεβασμό του δικαιώματος κάθε αλλοδαπού να απολαμβάνει τις εγγυήσεις της κανονικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε δικηγόρο και της κατανόησης της δίκης του.
11. Η ECRJ ανησυχεί επίσης για παράπονα σύμφωνα με τα οποία για παρόμοια εγκλήματα ή αδικήματα, οι επιβληθείσες ποινές στους αλλοδαπούς δεν ήταν ίδιες με αυτές που επιβλήθηκαν στους Έλληνες. Γενικότερα, η ECRJ ενθαρρύνει τις αρχές να προσδιορίσουν τους λόγους παρουσίας υψηλού ποσοστού αλλοδαπών στο σύνολο των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές.

Νομική βοήθεια

12. Η ECRJ πληροφορήθηκε ότι το σύστημα νομικής βοήθειας είναι υπό επανεξέταση. Η ECRJ ελπίζει ότι θα μελετηθεί ο τρόπος εξασφάλισης ικανοποιητικής νομικής βοήθειας στα θύματα πράξεων ρατσισμού και διακρίσεων.

ΣΤ. Ειδικευμένα όργανα

13. Το Σεπτέμβριο του 1997 η ελληνική Κυβέρνηση ίδρυσε το Συνήγορο του Πολίτη με αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ του πολίτη και του κράτους για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, την καταπολέμηση των δυσλειτουργιών της διοίκησης και το σεβασμό του νόμου. Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι μία ανεξάρτητη διοικητική αρχή, μη δικαιοδοτικού χαρακτήρα, στην οποία απευθύνεται κάθε πολίτης που επιθυμεί να καταθέσει αναφορά με αντικείμενο τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ποιότητα ζωής, την κοινωνική πρόνοια και τις σχέσεις του πολίτη με το κράτος. Ο Συνήγορος του Πολίτη προσπαθεί να ρυθμίσει τη διαφορά με εξωδικαστικό τρόπο. Μπορεί επίσης με δική του πρωτοβουλία να παρέμβει σε ζητήματα που προκάλεσαν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης. Έχει δε τη δικαιοδοσία να διατυπώνει προτάσεις με στόχο την θεραπεία των βαθύτερων αιτιών των παραβιάσεων των ατομικών δικαιωμάτων. Κατά την διάρκεια του πρώτου χρόνου λειτουργίας του ο Συνήγορος του Πολίτη αποδείχθηκε ιδιαίτερα δραστήριος στην ανταπόκριση των καθηκόντων του. Μέχρι σήμερα, ένας μικρός αριθμός υποθέσεων από τις οποίες απασχόλησαν τον Συνήγορο του Πολίτη αφορά ζητήματα με τα οποία ασχολείται η ECRl. Εντούτοις, ο Συνήγορος του Πολίτη δέχτηκε αναφορές μεταναστών εργατών για το πρόσφατο μέτρο ρύθμισης της κατάστασης τους και για άλλες πλευρές που συνδέονται με διακριτική μεταχείριση. Η ECRl χαιρετίζει τις παραπάνω εξελίξεις και τον τρόπο με τον οποίο ο Συνήγορος του Πολίτη εκπληρώνει τα καθήκοντά του. Παρά ταύτα, η ECRl επαναλαμβάνει τη σύσταση, που είχε ήδη διατυπώσει στην πρώτη της έκθεση, δηλαδή, ότι θα ήταν επιθυμητή η συγκρότηση στην Ελλάδα ενός ειδικευμένου, ανεξάρτητου, οργάνου με ρητή αποστολή την αντιμετώπιση ζητημάτων φυλετικών διακρίσεων και μισαλλοδοξίας. Ενθαρρύνει τις αρχές να εμπνευστούν από την σύσταση αρ. 2 σχετικά με τη δημιουργία ειδικευμένων οργάνων για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας σε εθνικό επίπεδο, προκειμένου να προχωρήσουν στη συγκρότηση ενός παρόμοιου οργάνου ή να εξοπλίσουν το Συνήγορο του Πολίτη με ανάλογη αρμοδιότητα.
14. Στα τέλη του 1998, συστάθηκε η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, αποτελούμενη από κυβερνητικούς εκπροσώπους, εκπροσώπους Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, συνδικαλιστικά στελέχη, εκπροσώπους πολιτικών κομμάτων, καθηγητές πανεπιστημίου και δικαστές των Ανωτάτων Δικαστηρίων. Η Επιτροπή αυτή, που είναι παρά τω Πρωθυπουργώ, έχει αποστολή την παρακολούθηση της κατάστασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την ευαισθητοποίηση του κοινού και των μέσων μαζικής ενημέρωσης σε ζητήματα δικαιωμάτων του ανθρώπου και την υποβολή νομοθετικών προτάσεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Η Επιτροπή δεν έχει μέχρι σήμερα συγκροτηθεί σε σώμα. Η ECRl ευελπιστεί ότι οι εργασίες της Επιτροπής θα επικεντρωθούν, ιδιαίτερα, στην καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας.

Z. Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση

15. Η ECRI χαιρετίζει τις θετικές πρωτοβουλίες των τελευταίων χρόνων στον τομέα της γενικής εκπαίδευσης στα δικαιώματα του ανθρώπου. Η ECRI πιστεύει εντούτοις ότι είναι κάτι παραπάνω από αναγκαίο να ευαισθητοποιηθεί ο ελληνικός πληθυσμός για τα πλεονεκτήματα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Για να έχει αποτελέσματα διαρκείας πρέπει η διαπαιδαγώγηση αυτή να ξεκινήσει από το σχολείο. Πρέπει να προταθούν ειδικά μαθήματα, επικεντρωμένα σε ζητήματα ανοχής και σεβασμού της διαφορετικότητας τα οποία απαιτούν ανάλογη προετοιμασία των εκπαιδευτικών. Στη σύσταση, εξάλλου, γενικής πολιτικής αριθ. 1 για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισιμιτισμού και της μισαλλοδοξίας, η ECRI συστήνει στα Κράτη μέλη "να μεριμνήσουν ώστε η διδασκτέα ύλη των σχολείων, για παράδειγμα, στον τομέα της διδασκαλίας της ιστορίας, να καθορίζεται κατά τρόπο τέτοιο που να διευρύνει την εκτίμηση για την πολιτισμική διαφορετικότητα". Η θέση σε εφαρμογή της υπάρχουσας νομοθεσίας θα συνιστούσε επίσης ένα ισχυρό εκπαιδευτικό μέσο. Η εκπαίδευση, δηλαδή, των επαγγελματικών ομάδων, όπως οι υπάλληλοι και τα μέλη των νομικών επαγγελμάτων, είναι πρωτίστης σημασίας στην ευαισθητοποίησή τους. Το ειδικευμένο όργανο του οποίου η συγκρότηση προτάθηκε προηγουμένως, θα μπορούσε εξίσου να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην πραγμάτωση αυτών των στόχων².

H. Υποδοχή και κατάσταση των αλλοδαπών

- Μετανάστευση

16. Στην πρώτη έκθεσή της η ECRI σημείωνε την παρουσία στην Ελλάδα ενός κύματος νόμιμης αλλά, ιδιαίτερα, παράνομης μετανάστευσης. Μολονότι δεν διαθέτουμε συγκεκριμένα στοιχεία, υπολογίζουμε ότι εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες, νόμιμοι και παράνομοι, βρίσκονται αυτή τη στιγμή σε ελληνικό έδαφος. Στην πρώτη της έκθεση η ECRI υποδείκνυε την υιοθέτηση συνεκτικής πολιτικής σ' αυτόν τον τομέα. Ένας νόμος, που δημοσιεύτηκε το Νοέμβριο του 1997, επιτρέπει στους λαθρομετανάστες να ζητήσουν την νομιμοποίηση της κατάστασης τους. Οι λαθρομετανάστες μπορούσαν να καταθέσουν μια προκαταρκτική αίτηση νομιμοποίησης μεταξύ Νοεμβρίου 1997 και τέλους 1998. Ο νόμος απαιτούσε από τους αιτούντες να προσκομίσουν στις αρχές ένα έγκυρο ταξιδιωτικό έγγραφο, ένα πιστοποιητικό που αποδείκνυε ότι δεν είχαν εκτίσει στην Ελλάδα καμία ποινή φυλάκισης ανώτερη των τριών μηνών, και μια απόδειξη ότι είχαν δουλέψει τουλάχιστον σαράντα μέρες στην Ελλάδα. Περισσότεροι από 50.000 λαθρομετανάστες απέκτησαν τη "λευκή κάρτα". Αυτή η κάρτα επιτρέπει στους κατόχους της να κατοικούν και να εργάζονται μόνιμα στην Ελλάδα για ένα σύντομο χρονικό διάστημα, κατά την διάρκεια του οποίου θα πρέπει να καλύψουν τις άλλες προϋποθέσεις για την απόκτηση της "πράσινης κάρτας". Η "πράσινη κάρτα" χρησιμεύει ως άδεια παραμονής και επιτρέπει στον κάτοχο της να ζει και να εργάζεται στην χώρα για μια μέγιστη περίοδο πέντε χρόνων. Περισσότερα από 220.000 άτομα ζήτησαν την πράσινη κάρτα όμως μόνο 23.000 την απέκτησαν μέχρι σήμερα. Η διαδικασία χορήγησης των καρτών αυτών έλαβε τέλος. Εντούτοις, σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα 359/97

² Βλέπε παραπάνω, ειδικευμένα σώματα.

συγκροτήθηκε επιτροπή επιφορτισμένη με την εξέταση των εκκρεμών αιτήσεων και την χορήγηση πράσινης κάρτας κατ'εξαιρέση και για ανθρωπιστικούς λόγους.

17. Η ECRl χαιρετίζει τη διαδικασία νομιμοποίησης. Διαπιστώνει ωστόσο ότι μόνο ένας μικρός αριθμός μεταναστών, που ζουν στην Ελλάδα, κατάφεραν να εξασφαλίσουν την πράσινη κάρτα. Η μεγάλη πλειοψηφία των παράνομων μεταναστών δεν μπόρεσαν να αποκτήσουν αυτό το καθεστώς και κατά συνέπεια βρίσκονται σε μια αβέβαιη κατάσταση με κίνδυνο να πέσουν θύματα εκμετάλλευσης στην αγορά εργασίας. Η διστακτικότητα των μεταναστών να καταθέσουν αίτηση, εξαιτίας του φόβου αποκάλυψης της παράνομης κατάστασης τους, σχετίζεται με την περιορισμένη επιτυχία της διαδικασίας νομιμοποίησης. Μερικοί όμως εξέφρασαν παράπονα ως προς τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, στην εξασφάλιση των απαραίτητων πιστοποιητικών για τη συμπλήρωση της αίτησης απόκτησης πράσινης κάρτας³. Η ECRl υπογραμμίζει ότι η αβεβαιότητα και η παρανομία, που συνοδεύει την στιγμή αυτή την κατάσταση πολλών μεταναστών, ενδυναμώνει τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις του κοινού απέναντι τους. Την ίδια δε στιγμή τους καθιστά ευάλωτους στην εκμετάλλευση. Κατά συνέπεια, η ECRl ενθαρρύνει τις αρχές να διευρύνουν τις δυνατότητες νομιμοποίησης.
18. Η ECRl αντιλαμβάνεται ότι ένα σχέδιο νόμου για την μετανάστευση και την ιθαγένεια βρίσκεται υπό προετοιμασία. Αν και δεν γνωρίζει το ακριβές περιεχόμενο του νομοσχεδίου, ελπίζει ότι ο νόμος θα συνεισφέρει στην ενδυνάμωση την πολυπολιτισμικής πραγματικότητας της ελληνικής κοινωνίας.

- **Πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο**

19. Το Δεκέμβριο του 1998 η Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες (HCR) εξέφρασε τη λύπη της για την απουσία συνεκτικής και αποτελεσματικής πολιτικής για το άσυλο καθώς και το γεγονός ότι η κυβέρνηση εξακολουθούσε να προχωρά στην απέλαση ορισμένων εν δυνάμει αιτούντες άσυλο προς την χώρα καταγωγής τους ή προς μια τρίτη χώρα, χωρίς οι τελευταίοι να έχουν το χρόνο να καταθέσουν επίσημη αίτηση ασύλου. Τον Ιούνιο του 1999 δημοσιεύτηκε ένα νέο διάταγμα σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου. Λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες μερικές φορές οι αιτούντες άσυλο προφυλακίζονται όσο καιρό η αίτησή τους εξετάζεται, η ECRl υπενθυμίζει ότι ο αιτών άσυλο, ακόμα και αν οι αρχές δεν κρίνουν την αίτηση του παραδεκτή, δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως εγκληματίας και η λήψη οποιουδήποτε μέτρου εναντίον του θα πρέπει να αντανakλά αυτή τη θέση.

Θ. Εργασία

20. Εκτός από τις γενικές εγγυήσεις, που περιέχονται στο Σύνταγμα, δεν υφίστανται αυτή την στιγμή στην Ελλάδα νομοθετικές διατάξεις που ν' απαγορεύουν τις φυλετικές διακρίσεις στην εργασία. Η ECRl πιστεύει όμως ότι υπάρχουν σε αυτή τη χώρα ομάδες, των οποίων τα μέλη εκτίθενται σε διακρίσεις στην αγορά

³ Βλέπε παραπάνω, ειδικευμένα σώματα.

εργασίας. Η ECRI καλεί ιδιαίτερα τις αρχές να εξετάσουν την υιοθέτηση μιας τέτοιας νομοθεσίας. Παράλληλα, θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες οι οποίες θα εγγυώνται την εφαρμογή και την αξιολόγησή της.

I. Ευάλωτες ομάδες

Αυτό το τμήμα του κειμένου αφορά ορισμένες μειονοτικές ομάδες που μπορεί να είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες στο ρατσισμό, τις διακρίσεις και τη μισαλλοδοξία στο εν λόγω κράτος. Σκοπός δεν είναι η παρουσίαση ενός εξαντλητικού πίνακα της κατάστασης όλων των μειονοτικών ομάδων στη χώρα ούτε υπονοείται ότι οι ομάδες, που δεν αναφέρονται, δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα ρατσισμού και διακρίσεων.

- Θρησκευτικές ομάδες

21. Σύμφωνα με το Ελληνικό Σύνταγμα, η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι η επικρατούσα θρησκεία. Αν και το Σύνταγμα προστατεύει επίσης τη θρησκευτική ελευθερία, άλλες θρησκευτικές μη ορθόδοξες - χριστιανικές κυρίως - ομάδες⁴ αντιμετωπίζουν διοικητικές δυσκολίες και νομικούς περιορισμούς κατά την άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων. Οι πιστοί των θρησκευτικών αυτών ομάδων γίνονται συχνά στόχος άλλοτε μισαλλοδοξίας συμπεριφοράς και άλλοτε διακρίσεων. Αναφέρονται, για παράδειγμα, οι δυσκολίες απόκτησης και ενεργοποίησης οικοδομικής άδειας ή η δημιουργία χώρου λατρείας. Η κωλυσιεργία των τοπικών αρχών προς την κατεύθυνση αυτή υπήρξε πολλές φορές καθοριστική. Επιπλέον ορισμένοι πιστοί αυτών των θρησκευτικών ομάδων συνελήφθησαν με την κατηγορία του προσηλυτισμού. Σε πολλές σχετικές υποθέσεις, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι η Ελλάδα παραβίασε τη θρησκευτική ελευθερία. Παρόλο που διαπιστώνεται βελτίωση της κατάστασης σε αυτούς τους τομείς, κυρίως όσο αφορά τις διώξεις για προσηλυτισμό, η ECRI θεωρεί ότι σημαντικές προσπάθειες απαιτούνται ακόμα να γίνουν για την πλήρη απόλαυση από αυτές τις μειονοτικές θρησκευτικές ομάδες της θρησκευτικής ελευθερίας και την προαγωγή ενός κλίματος ανοχής. Η ECRI υιοθετεί ιδιαίτερα τις συστάσεις για νομοθετικές μεταρρυθμίσεις και για εφαρμογή της νομοθεσίας και τη λήψη πολιτικών μέτρων, που δημοσιεύτηκαν το 1996 από τον Ειδικό Εισηγητή της Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των Ηνωμένων Εθνών για τη θρησκευτική ελευθερία. Ενθαρρύνει δε τις ελληνικές αρχές να εντείνουν τις προσπάθειες τους για την υλοποίηση των συστάσεων αυτών.
22. Στην πρώτη της έκθεση, η ECRI πρότεινε την αφαίρεση από την ταυτότητα κάθε αναφοράς στη θρησκεία, έτσι ώστε να περιοριστεί η άμεση ή καλυμμένη διάκριση σε βάρος των πιστών των μη-ορθόδοξων θρησκευμάτων, οι οποίοι μπορεί σε μερικές περιπτώσεις να θεωρηθούν ως λιγότερο "Έλληνες" από τους ορθόδοξους Έλληνες. Φαίνεται, ωστόσο, ότι οι νέες ταυτότητες που θα εκδοθούν από το Υπουργείο Εσωτερικών θα εξακολουθούν να κάνουν μνεία στο

⁴ Σε αυτή την παράγραφο, η ECRI αναφέρεται ιδιαίτερα στα προβλήματα με τα οποία βρέθηκαν αντιμέτωποι οι Καθολικοί, οι Προτεστάντες και οι Μάρτυρες του Ιεχωβά. Οι πλευρές που αφορούν τη θρησκευτική ελευθερία της μουσουλμανικής μειονότητας παρουσιάζονται στο τμήμα II.

θρήσκευμα. Η ECRl επαναδιατυπώνει λοιπόν την κλήση της για απόλεια αυτής της αναφοράς.

- **Εβραϊκές κοινότητες**

23. Αν και δεν υπάρχουν αναφορές για προβλήματα στην απόλεια της θρησκευτικής ελευθερίας από τις εβραϊκές κοινότητες στην Ελλάδα, άρθρα αντισημιτικού χαρακτήρα εμφανίζονται συχνά στον ακροδεξιό τύπο και κάνουν σποραδικά την εμφάνισή τους στο δημόσιο διάλογο υπονοούμενα αντισημιτικού περιεχομένου. Η ECRl ενθαρρύνει τις αρχές να παρακολουθήσουν την εξέλιξη της κατάστασης.

- **Μακεδόνες**

24. Πρόκειται για έλληνες πολίτες που επιθυμούν να εκφράσουν και να προαγάγουν τη μακεδονική εθνοτική ταυτότητά τους. Η ECRl σημειώνει ότι τον Ιούλιο του 1998 το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαπίστωσε παραβίαση εκ μέρους της Ελλάδας της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι. Οι ελληνικές αρχές είχαν αρνηθεί την έγκριση του καταστατικού συλλόγου που είχε ως πρωταρχικό στόχο την προώθηση του μακεδονικού πολιτισμού⁵. Σύμφωνα δε με ορισμένες πηγές, το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης της συγκεκριμένης ομάδας δεν ήταν πάντοτε σεβαστό. Η ECRl ενθαρρύνει τις αρχές να εξασφαλίσουν ότι όλες οι ομάδες στην Ελλάδα μπορούν να απολαύσουν το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και της ελευθερίας της έκφρασης, σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες δικαίου.

ΙΑ. Παρακολούθηση της κατάστασης στην χώρα

25. Η ECRl ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να εξετάσουν μέτρα εφαρμογής ενός συνεκτικού και ολοκληρωμένου συστήματος συλλογής δεδομένων, έτσι ώστε να είναι δυνατή η εκτίμηση της κατάστασης των διαφόρων μειονοτικών ομάδων που ζουν στην Ελλάδα, καθώς και το μέγεθος των εκδηλώσεων ρατσισμού και διακρίσεων. Ένα τέτοιο σύστημα συλλογής δεδομένων πρέπει να βασίζεται στην εκούσια καταχώρηση των ενδιαφερομένων και να σχεδιαστεί με τρόπο που θα σέβεται το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και τους κανόνες για την προστασία των δεδομένων.

ΙΒ. Συμπεριφορά ορισμένων οργάνων

- **Αστυνομία**

26. Υπάρχουν συνεχείς αναφορές σύμφωνα με τις οποίες Ρόμα/Τσιγγάνοι, Αλβανοί και άλλοι μετανάστες υπήρξαν επανειλημμένως θύματα παράνομης συμπεριφοράς εκ μέρους της ελληνικής αστυνομίας. Οι Ρόμα/Τσιγγάνοι, ιδιαίτερα, φέρονται συχνά ως θύματα υπερβολικής χρήσης βίας -με μοιραίες κάποιες φορές συνέπειες-, κακομεταχείρισης και υβριστικής συμπεριφοράς από

⁵ Βλέπε υπόθεση Σιδηρόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδα, (57/1997/841/1047).

την αστυνομία. Οι επιλεκτικοί αστυνομικοί έλεγχοι σε βάρος των μελών αυτών των ομάδων είναι σύννητες φαινόμενο. Φαίνεται ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι υποθέσεις αυτές αποτελούν αντικείμενο επιφανειακής έρευνας της όποιας τα αποτελέσματα στερούνται διαφάνειας. Η πλειοψηφία αυτών των συμβάντων δεν συνοδεύονται από κατάθεση μήνυσης εκ μέρους του θύματος. Συμβαίνει όμως, ακόμα και όταν το θύμα προσφεύγει στη δικαιοσύνη, να δεχτεί πιέσεις με σκοπό να παραιτηθεί της έγκλησης. Η ECRl δίνει έμφαση στο γεγονός ότι υπάρχει επιτακτική ανάγκη βελτίωσης της αντιμετώπισης από τους εσωτερικούς ή εξωτερικούς μηχανισμούς ελέγχου των κατηγοριών για την πρακτική της αστυνομίας απέναντι στα μέλη των μειονοτικών ομάδων. Γι' αυτό η ECRl σημειώνει με ενδιαφέρον την πρόσφατη συγκρότηση σώματος για την εξέταση των κατηγοριών που αφορούν τις πιο σοβαρές περιπτώσεις παράνομης συμπεριφοράς της αστυνομίας και τονίζει ότι η συγκεκριμένη αρχή πρέπει να είναι ανεξάρτητη και προσιτή στα μέλη των μειονοτικών ομάδων.

27. Παράλληλα, η ECRl ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να εντείνουν τις προσπάθειες τους για την πραγματοποίηση βασικής εκπαίδευσης και διαρκούς επιμόρφωσης της αστυνομίας στα ανθρώπινα δικαιώματα και στους κανόνες κατά των διακρίσεων. Πρόσθετες προσπάθειες θα πρέπει να υπάρξουν προς την κατεύθυνση της μόνιμης πρόσληψης μελών των μειονοτικών ομάδων στο αστυνομικό σώμα.

ΙΓ. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

28. Όπως σημειώνεται παρακάτω⁶, ορισμένα μέσα μαζικής ενημέρωσης εξακολουθούν να τροφοδοτούν προκαταλήψεις και στερεότυπα για τους ξένους και τις μειονοτικές ομάδες. Συνέβη, επίσης, να δημοσιευτεί εμπρηστικό υλικό με ρατσιστικό περιεχόμενο. Ο νόμος περιέχει διατάξεις που καταδικάζουν σε γενικές γραμμές την προτροπή στο φυλετικό μίσος. Υπάρχουν, επίσης, διατάξεις -χωρίς να είναι όλες νομοθετικές- που αποσκοπούν στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας στα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, άλλα παραμένουν στην πράξη ανενεργές. Αρμόζει λοιπόν να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην αποτελεσματική εφαρμογή αυτών των διατάξεων. Τέλος, η ECRl ενθαρρύνει την υιοθέτηση κωδίκων δεοντολογίας από τους επαγγελματίες των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

ΤΜΗΜΑ ΙΙ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΟΥΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ

29. Σε αυτό το τμήμα των ανά χώρα εκθέσεων η ECRl επιθυμεί να εστιάσει την προσοχή σε ένα περιορισμένο αριθμό ζητημάτων που, κατά την γνώμη της, είναι άξια ιδιαίτερης και άμεσης προσοχής εκ μέρους του εν λόγω κράτους. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η ECRl θα επιθυμούσε να επικεντρώσει το ενδιαφέρον της στην πρόκληση της πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

⁶ Η πρόκληση της πολυπολιτισμικής κοινωνίας - Αλβανοί.

ΙΔ. Η πρόκληση της πολυπολιτισμικής κοινωνίας

30. Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα γνώρισε ριζικές αλλαγές σε επίπεδο μετανάστευσης. Κατά την διάρκεια των δέκα τελευταίων κυρίως ετών, εξελίχθηκε σε χώρα υποδοχής μεταναστών, με αποτέλεσμα την εμφάνιση αρκετών σημαντικών, κοινοτήτων αλλοδαπών. Αυτή η εξέλιξη, καθώς και η παρουσία ενός σημαντικού πληθυσμού Ρόμα/Τσιγγάνων, επιτρέπει την επανεξέταση της βασιμότητας της παραδοσιακής θέσης της Ελλάδας, ως χώρας με μια μόνο μειονότητα αναγνωρισμένη ως τέτοια, σχετικά ολιγάριθμη και αυτάρκη. Εξακολουθεί να υφίσταται ανησυχία όσον αφορά την μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης, που είναι κυρίως τούρκικης καταγωγής. Στην πραγματικότητα, όμως, σήμερα υπάρχουν και άλλες πληθυσμιακά σημαντικές μειονοτικές ομάδες με ξεχωριστά προβλήματα και ανάγκες που δεν λύνονται σε μία ημέρα. Οι συγκρούσεις μεταξύ ορισμένων μειονοτικών ομάδων και η όξυνση των κοινωνικών προκαταλήψεων που μπορούν να προκληθούν είναι μόνο ένα παράδειγμα. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα στατιστικά στοιχεία αλλά λαμβάνοντας υπόψη διάφορες εκτιμήσεις σχετικά με το μέγεθος των προαναφερομένων κοινοτήτων, υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύουν 5 - 10% του πληθυσμού της Ελλάδας και ότι το ποσοστό αυτό ενδέχεται να αυξηθεί. Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις είναι επομένως σημαντικές. Κάποιες ενδείξεις δείχνουν ότι στο πιο υψηλό πολιτικό επίπεδο υπάρχει συνειδητοποίηση αυτής της εξέλιξης και ένας αριθμός ικανοποιητικών πολιτικών πρωτοβουλιών έχουν ληφθεί προς αυτήν την κατεύθυνση. Εντούτοις, σύμφωνα με την ECRl, τίποτα δεν αποδεικνύει ότι αυτήν την προσέγγιση μοιράζεται το σύνολο του πληθυσμού το οποίο εξακολουθεί να αντιλαμβάνεται την αναγνώριση της πολυπολιτισμικότητας ως απειλή για την εθνική ταυτότητα. Είναι δε ανησυχητικό να διαπιστώνεται ότι τέτοιες αντιλήψεις έχουν απήχηση στα κατώτερα κλιμάκια της εθνικής και τοπικής διοίκησης. Πιστεύουμε λοιπόν ότι θα πρέπει να ενταθούν όλες οι προσπάθειες για την προαγωγή της ανοχής και του σεβασμού της διαφορετικότητας στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας και για την εξασφάλιση της εφαρμογής σε τοπικό επίπεδο της κυβερνητικής πολιτικής και των συνταγματικών εγγυήσεων. Πέρα από όλα αυτά, η ECRl παρατηρεί με ικανοποίηση συγκεκριμένες εκδηλώσεις της αλλαγής προς την αναγνώριση της πολυπολιτισμικής πραγματικότητας της ελληνικής κοινωνίας. Αυτή η αλλαγή συμπεριφοράς αντανακλάται σε διάφορα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων, όπως αναφέρεται, του νέου νομοσχεδίου για την μετανάστευση και την ιθαγένεια, της προτεινόμενης μεταφοράς της αρμοδιότητας για τα ζητήματα των μεταναστών στο Υπουργείο Εσωτερικών, ή ακόμα του σχεδίου δράσης για την κοινωνική ένταξη των Ρόμα/Τσιγγάνων και των πρωτοβουλιών στον εκπαιδευτικό τομέα με στόχο την μουσουλμανική μειονότητα. Εντούτοις, η ECRl υπογραμμίζει ότι τα μέτρα αυτά δεν μπορούν να είναι αποτελεσματικά παρά μόνο αν είναι μακράς διάρκειας και, κατά συνέπεια, ελπίζει ότι η πολιτική βούληση, που στηρίζει αυτές τις πρωτοβουλίες, θα διατηρηθεί.

Ρόμα/Τσιγγάνοι

31. Όπως σημειώθηκε στην πρώτη έκθεση της ECRl ο πληθυσμός των ρόμα/τσιγγάνων στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα ευάλωτος σε μειονεκτική μεταχείριση, στον κοινωνικό αποκλεισμό και σε διακρίσεις σε πολλούς τομείς. Σύμφωνα με την Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΓΓΕΕ), που είναι δημόσιος οργανισμός, το 1998 ο πληθυσμός των τσιγγάνων υπολογιζόταν

μεταξύ 150.000 και 200.000 άτομα. Ανεπίσημες πηγές δίνουν μεγαλύτερους αριθμούς. Σχεδόν το μισό τμήμα του πληθυσμού των ρόμα/τσιγγάνων είναι μόνιμα εγκατεστημένοι, κυρίως στην περιοχή των Αθηνών. Το άλλο μισό είναι νομαδικό. Πάντως, ο αριθμός των Ρόμα/Τσιγγάνων που μετακινείται στην χώρα βρίσκεται σε σταθερή πτώση στο βαθμό που οι οικογένειες εγκαθίστανται σε παράγκες στην περιφέρεια των μεγάλων πόλεων. Όσον αφορά τη θρησκεία, η πλειονότητα των Ρόμα της δυτικής Θράκης είναι μουσουλμάνοι ενώ σε άλλες περιοχές η πλειοψηφία τους είναι ελληνορθόδοξοι.

32. Οι Ρόμα/Τσιγγάνοι, που ζουν σε καταυλισμούς, αντιμετωπίζουν συχνά ιδιαίτερα σκληρές συνθήκες διαβίωσης. Στην διάρκεια των τελευταίων χρόνων, συμπεριλαμβανομένου του 1999, μερικοί δήμοι εκδίωξαν τις κοινότητες ρόμα/τσιγγάνων από τους καταυλισμούς στους οποίους ζούσαν από καιρό και χωρίς να τους προμηθεύσουν, σε κάποιες περιπτώσεις, εναλλακτική στέγη. Το αποτέλεσμα ήταν μερικές φορές να εκδιώκονται οι ρόμα/τσιγγάνοι από κάθε μέρος στο οποίο επεδίωκαν να εγκατασταθούν. Αυτές οι εκδιώξεις συνοδεύτηκαν κάποιες φορές από καταστροφή και εμπρησμό των σπιτιών, απειλές και προσβολές εκ μέρους των τοπικών αρχών και των δημοτικών υπαλλήλων, και με την απουσία, προφανώς, αστυνομικής επέμβασης. Η ECRl προτρέπει τις ελληνικές αρχές να ασχοληθούν άμεσα με αυτά τα προβλήματα.
33. Υπάρχουν αναφορές σύμφωνα με τις οποίες οι Ρόμα/Τσιγγάνοι είναι αποκλεισμένοι από πολλά δικαιώματα και προνόμια που συνδέονται κανονικά με την ιθαγένεια. Ο βαθμός ένταξης των Ρόμα/Τσιγγάνων στο σύστημα κοινωνικών παροχών είναι ιδιαίτερα χαμηλός. Η μεγάλη πλειοψηφία των Ρόμα/Τσιγγάνων, που ζουν στους καταυλισμούς, δεν είναι ασφαλισμένη, δεδομένου ότι δεν μπορούν ή δεν θέλουν να πληρώσουν τις απαιτούμενες εισφορές. Όπως όλοι οι έλληνες πολίτες, οι άποροι Ρόμα/Τσιγγάνοι έχουν δικαίωμα δωρεάν περίθαλψης. Φαίνεται όμως πως οι περισσότεροι αγνοούν τα δικαιώματά τους. Πρόσθετη δυσκολία είναι το γεγονός ότι ορισμένοι δήμοι αρνούνται να εγγράψουν στα μητρώα τους αυτούς τους Ρόμα/Τσιγγάνους που επιθυμούν να αλλάξουν τόπο διαμονής. Παρόλα αυτά, ορισμένοι δήμοι τους ενθαρρύνουν να εγγραφούν στα μητρώα τους.
34. Υπάρχουν επίσης αναφορές που σημειώνουν ότι οι Ρόμα/Τσιγγάνοι είναι θύματα διακρίσεων σε διάφορους τομείς της δημόσιας ζωής. Παραδειγματος χάριν, όταν θέλουν να νοικιάσουν σπίτι. Τους απαγορεύουν την είσοδο κάποιες φορές σε δημοσίους χώρους, όπως οι ντισκοτέκ, οι καφετέριες, τα μπαρ κλπ. Είναι συχνά στόχος διακριτικής μεταχείρισης, και κάποιες φορές βίας και ύβρεων εκ μέρους της αστυνομίας. Εξάλλου, η ανεπάρκεια των εκπαιδευτικών δομών συντείνει στην αύξηση του αναφαλβητισμού και του χαμηλού ποσοστού σχολικής φοίτησης, που παρατηρείται στους πληθυσμούς των ρόμα/τσιγγάνων που ζουν σε καταυλισμούς.
35. Οι ελληνικές αρχές συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο την ανάγκη βελτίωσης της κατάστασης των Ρόμα/Τσιγγάνων. Το 1996, υιοθετήθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα ένα πλήρες κυβερνητικό πρόγραμμα δράσης που αποβλέπει στην εξάλειψη των εμποδίων για την κοινωνική ενσωμάτωση των Ρόμα/Τσιγγάνων και στη βελτίωση της συμπεριφοράς του πληθυσμού απέναντι στα μέλη αυτής της μειονοτικής ομάδας. Αυτό το πρόγραμμα προσφέρει ένα πλαίσιο για την υιοθέτηση ειδικών προγραμμάτων των οποίων η εκτέλεση επιβαρύνει τις

τοπικές αρχές των περιφερειών όπου ζουν οι κοινότητες ρόμα/τσιγγάνων. Αυτά τα προγράμματα αφορούν μεταξύ άλλων την κατοικία, την εκπαίδευση, την υγεία, την επαγγελματική κατάρτιση και την εργασία, τον πολιτισμό και την άθληση. Η ECRl χαιρετίζει την υιοθέτηση αυτής της συνολικής στρατηγικής προς όφελος της κοινωνικής ένταξης των Ρόμα/Τσιγγάνων, όπως επίσης και τις πρωτοβουλίες στα πλαίσια αυτής της πολιτικής. Αναφέρουμε, για παράδειγμα, τα σεμινάρια με στόχο την ευαισθητοποίηση των δημοσίων υπαλλήλων, των αστυνομικών, και των εκπαιδευτικών στα προβλήματα των Ρόμα, ένα πρόγραμμα το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Εσωτερικών και που έδωσε την ευκαιρία στα όργανα της διοίκησης να αποκτήσουν τις κατάλληλες βάσεις για τη βελτίωση της ζωής των Ρόμα/Τσιγγάνων ή ακόμα, ένα πρόγραμμα το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, με στόχο την ένταξη των παιδιών Ρόμα/Τσιγγάνων σε σχολεία σχεδόν παντού σε όλη τη χώρα. Σύμφωνα με τις αρχές, αυτά τα εκπαιδευτικά προγράμματα επέτρεψαν να αυξηθεί κατά 30% το ποσοστό των παιδιών Ρόμα/Τσιγγάνων που πηγαίνουν σε σχολεία. Η ECRl ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να πολλαπλασιάσουν τέτοιου είδους πρωτοβουλίες και να ελέγχουν την αποτελεσματικότητά τους. Από αυτή την άποψη, η ECRl ελπίζει ότι τα διάφορα αρμόδια υπουργεία θα διαθέσουν πιστώσεις για να διευκολύνουν την έναρξη εφαρμογής ενός προγράμματος δράσης και ότι η διυπουργική επιτροπή, που θα κληθεί να επιτηρήσει και να συντονίσει την εφαρμογή αυτού του προγράμματος, θα διοριστεί επίσημα το συντομότερο δυνατό.

36. Εντούτοις, η ECRl με ανησυχία διαπιστώνει ότι η εφαρμογή του προγράμματος δράσης προσκρούει συχνά στις τοπικές αντιδράσεις. Η τοπική αυτοδιοίκηση διστάζει μερικές φορές να δεχθεί τα μέλη αυτής της μειονοτικής ομάδας. Είναι απαραίτητη για την επιτυχία του πλάνου δράσης, η εξοικείωση του πλατιού κοινού στην ανοχή και η ευαισθητοποίηση του στα πλεονεκτήματα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Φαίνεται πως οι τοπικοί αιρετοί άρχοντες συχνά κωλυσσεργούν ως προς την προώθηση πρωτοβουλιών για τους Ρόμα/Τσιγγάνους. Η ECRl θα ήθελε να τονίσει ότι, παρόλο που αντιλαμβάνεται ότι το πρόγραμμα δράσης δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς τη συνεργασία των τοπικών αρχών, πιστεύει πως, σε τελευταία ανάλυση, η τελική ευθύνη εφαρμογής του επίσημης πολιτικής βαρύνει το ελληνικό κράτος.

- **Αλβανοί**

37. Παρόλο που δεν είναι διαθέσιμα ακριβή στοιχεία, πιστεύεται ότι οι Αλβανοί είναι περισσότεροι από τους μισούς μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα. Τα μεταναστευτικά κύματα μεταξύ Αλβανίας και Ελλάδας στην διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας συνοδεύτηκαν από εκδηλώσεις εχθρότητας και φόβου εκ μέρους της ελληνικής κοινής γνώμης. Επιπλέον, ένα μεγάλο ποσοστό των Αλβανών, που ζουν στην Ελλάδα, είναι παράνομοι μετανάστες. Όλα αυτά συνέτειναν στη γέννηση προκαταλήψεων και κατέστησαν την ομάδα αυτή ευάλωτη σε εκμετάλλευση στην αγορά εργασίας.
38. Η ECRl ανησυχεί για το σημαντικό βαθμό ξενοφοβίας, που κατευθύνεται ιδιαίτερα, αλλά όχι αποκλειστικά, σε βάρος των Αλβανών -ένα συναίσθημα το οποίο αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια με την αύξηση του αριθμού αλλοδαπών που ζουν στη χώρα. Αυτή η αρνητική στάση απέναντι στους Αλβανούς τροφοδοτείται ιδιαίτερα από την υπό αμφισβήτηση εικόνα του αριθμού των

διαπραχθέντων αδικημάτων στην Ελλάδα από αυτά τα άτομα. Η ECRl γνωρίζει ότι αυτό το θέμα είναι αντικείμενο αντιγνώμιας και έντονου προβληματισμού και ότι υπάρχουν διάφορες ερμηνείες των διαθέσιμων δεδομένων. Δεν θα έπρεπε όμως τα αρνητικά στερεότυπα, που σχετίζονται με αυτή την ομάδα, να δημιουργούν την εντύπωση ότι όλοι οι Αλβανοί, ή η πλειοψηφία τους έχουν εγκληματικές προδιαθέσεις. Η επιμονή σε μια τέτοια άποψη έχει σαν αποτέλεσμα -όπως κάποιες πηγές βεβαιώνουν- την ενδυνάμωση της τάσης προς τον κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό τους. Επειδή είναι ιδιαίτερα πιθανό η παρουσία αυτής της ομάδας στην Ελλάδα να διαρκέσει, οι συνέπειες μίας τέτοιας στάσης θα είναι δυσάρεστες. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με τη μετάδοση ειδήσεων που προκαλούν εντυπωσιασμό και μεροληπτούν, φέρουν πρωταρχική ευθύνη στη δημιουργία αυτής της εικόνας. Οι δημόσιες δηλώσεις των πολιτικών προσώπων και κάποιων εκπροσώπων δημόσιων οργάνων (κυρίως της αστυνομίας) συνεισέφεραν σε ορισμένες περιπτώσεις στη δημιουργία διαφιλονικούμενης εικόνας της αλβανικής εγκληματικότητας. Η ECRl υπογραμμίζει τους κινδύνους για την κοινωνική συνοχή που περιβάλλουν τέτοιες δηλώσεις. Οι πολιτικοί και οι υπεύθυνοι δημοσίων οργάνων θα πρέπει να απέχουν από τέτοιου είδους δηλώσεις ικανές να παραπλανήσουν, και να επιχειρήσουν να κάνουν ένα απολογισμό της κατάστασης πιο ισορροπημένο. Γι' αυτό το λόγο, θα ήταν ιδιαίτερα σκόπιμο να παρουσιαστεί αντικειμενικά και με διαφάνεια η κατάσταση της εγκληματικότητας γενικά, οι πραγματικές επιπτώσεις και η φύση των διαπραχθέντων εγκλημάτων από τους Αλβανούς καθώς και η εξέλιξη σε βάθος χρόνου της εγκληματικότητας.

39. Η ECRl εκφράζει την ανησυχία για τις πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες μεροληπτικοί έλεγχοι και απελάσεις μεγάλου αριθμού αλβανών μεταναστών έλαβαν χώρα το 1998 και το 1999. Ενώ οι περισσότεροι ήταν παράνομοι, φαίνεται ότι κάποιοι άλλοι ήταν κάτοχοι κανονικών εγγράφων. Φαίνεται επίσης, ότι Αλβανοί μετανάστες υπό καθεστώς απέλασης υπόκεινται κάποιες φορές σε κακομεταχείριση από την ελληνική αστυνομία. Είναι επίσης θύματα διακρίσεων από τις τοπικές κοινωνίες σε διάφορα επίπεδα, περιλαμβανομένης σε ορισμένες περιπτώσεις της άρνησης εισόδου σε δημόσιους χώρους.
40. Τα αλβανόπαιδα, που ζουν στην Ελλάδα, δεν έχουν πολλές δυνατότητες προς το παρόν να ακολουθήσουν εκπαίδευση στη γλώσσα τους και, κατά συνέπεια, στην πλειονότητα τους ακολουθούν το ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Εντούτοις, η ECRl γνωρίζει ότι οι ελληνικές αρχές σχεδιάζουν να εισάγουν τη διδασκαλία των αλβανικών στις εκτός προγράμματος δραστηριότητες των δημοσίων σχολείων και ενθαρρύνει τις αρχές να προχωρήσουν γρήγορα στην υλοποίηση αυτού του σχεδίου.

- ***Μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης***

41. Το καθεστώς της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης προσδιορίζεται από την Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 και από διάφορες άλλες διεθνείς συμφωνίες. Η πλειοψηφία της μουσουλμανικής μειονότητας αυτοπροσδιορίζεται ως Τουρκική, ακόμα και αν η γενική αυτή κατηγορία περιλαμβάνει και Πομάκους και Ρόμα μουσουλμάνους. Η Ελλάδα αναγνωρίζει επίσημα την μουσουλμανική μειονότητα σύμφωνα με την Συνθήκη της Λωζάνης. Πολλά μέλη της μειονότητας, τούρκικης καταγωγής, νιώθουν ότι είναι

θύματα διακρίσεων και διώξεων για λόγους οι οποίοι πηγάζουν από την εφαρμογή της Συνθήκης της Λωζάνης.

42. Παρά το γεγονός ότι πάρθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση θετικά μέτρα, συμπεριλαμβανόμενης της κατάργησης του άρθρου 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας⁷, η ECRl κρίνει ότι είναι πάντα δυνατή η βελτίωση της κατάστασης της μουσουλμανικής μειονότητας στην Δυτική Θράκη. Η ECRl αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα αυτών των ζητημάτων. Θεωρεί, ωστόσο, ότι υπάρχουν μέτρα τα οποία οι ελληνικές αρχές έχουν την εξουσία να λάβουν και τα οποία είναι ικανά να βελτιώσουν το σημερινό κλίμα και να συμπληρώσουν τις ήδη υπάρχουσες θετικές πρωτοβουλίες.
43. Οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης βρίσκονται αντιμέτωποι με ορισμένους περιορισμούς του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης. Αν και άτομα τούρκικης καταγωγής αυτοπροσδιορίζονται ως "τούρκοι", η επίσημη χρήση αυτού του όρου απαγορεύεται, για παράδειγμα, στους τίτλους ορισμένων οργανώσεων ή ως συλλογικός προσδιορισμός. Το Δεκέμβριο του 1997, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έκρινε ότι ένας μουσουλμάνος, μέλος του ελληνικού Κοινοβουλίου -ο οποίος είχε κηρυχθεί ένοχος για διατάραξη της δημόσιας τάξης από εθνικό δικαστήριο γιατί είχε χρησιμοποιήσει την λέξη "τούρκος" για να χαρακτηρίσει τους μουσουλμάνους της Δυτικής Θράκης- δεν είχε εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα πριν προσφύγει στο Στρασβούργο για παραβίαση του άρθρου 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Εντούτοις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είχε διαπιστώσει παραβίαση του άρθρου 10, σημειώνοντας ότι η επιβληθείσα ποινή δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως "αναγκαίο μέτρο" σε μια δημοκρατική κοινωνία. Η ECRl επιμένει στην ανάγκη σεβασμού και εξασφάλισης της έκφρασης της εθνοτικής ταυτότητας.
44. Ένας άλλος περιορισμός αφορά την διαχείριση ιδιωτικών φιλανθρωπικών ιδρυμάτων προορισμένων να επικουρούν την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία, και τις δραστηριότητες της μειονότητας. Μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας παραπονιούνται ότι το δικαίωμα τους να ιδρύουν, να διαχειρίζονται και να ελέγχουν τέτοια ιδρύματα δεν είναι σεβαστό από το ελληνικό κράτος, δεδομένου του ρόλου που το τελευταίο διαδραματίζει στο διορισμό του διοικητικού συμβουλίου αυτών των ιδρυμάτων. Η ECRl θεωρεί ότι το δικαίωμα της μειονότητας να ιδρύει, να διαχειρίζεται και να ελέγχει τέτοια ιδρύματα πρέπει να είναι απόλυτα σεβαστό σε συμφωνία με το ελληνικό εσωτερικό δίκαιο και τη Συνθήκη της Λοζάνης. Παράλληλα διαπιστώνει ότι, βεβαίως, τα τζαμιά λειτουργούν ελεύθερα στην Δυτική Θράκη αλλά η ελληνική κυβέρνηση διατηρεί το δικαίωμα διορισμού των μουφτήδων (δικαστές σύμφωνα με το ισλαμικό δίκαιο και θρησκευτικοί αρχηγοί), υποστηρίζοντας ότι είναι απαραίτητο, διότι οι μουφτήδες ασκούν δικαιοδοτική εξουσία σε ζητήματα αστικής φύσης (για παράδειγμα, γάμους και διαζύγια, διατροφές, κηδεμονία και χειραφέτηση ανηλίκων, διαδοχή εξ αδιαθέτου κ.λ.π.). Αυτή η κατάσταση δεν είναι ικανοποιητική για πολλά μέλη της μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης. Ωστόσο, κάποιες μουσουλμανικές κοινότητες εξέλεξαν μη επίσημο μουφτή και το 1998 επιβλήθηκε σε έναν από αυτούς τους μουφτήδες πρόστιμο -μετά από ποινή φυλάκισης που του επιβλήθηκε πρωτόδικα- για σφετερισμό του αξιώματος του επίσημου μουφτή. Σύμφωνα με την ECRl, το δικαίωμα της

⁷ Βλέπε παραπάνω, Συνταγματικές διατάξεις.

μουσουλμανικής μειονότητας να εκλέγει τους θρησκευτικούς της ηγέτες με δημοκρατικό τρόπο θα πρέπει να είναι σεβαστό. Δεδομένου ότι πρόκειται για μια βασική αρχή, η ECRI αναρωτιέται αν θα μπορούσε να εξασφαλιστεί ότι τα εν λόγω άτομα θα έχουν τις απαραίτητες ικανότητες για να ανταποκριθούν στις διοικητικές τους υποχρεώσεις.

45. Σε κάθε περίπτωση η ECRI πιστεύει ότι είναι εξαιρετικά επείγον να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος, γιατί αυτές επηρεάζουν το πιο μεγάλο ποσοστό ατόμων και έχουν μακροπρόθεσμα σημαντικές επιδράσεις στην μουσουλμανική κοινότητα. Αναφορικά με τα δημοτικά σχολεία η ECRI χαιρετίζει την πρωτοβουλία της ελληνικής Κυβέρνησης να διαθέσει στους μαθητές, που προέρχονται από τη μειονότητα, έναν αριθμό εγχειριδίων για την εκμάθηση των ελληνικών ως δεύτερης γλώσσας. Η ECRI ενθαρρύνει τις αρχές να συνεχίσουν τις προσπάθειες τους στο ζωτικό αυτό τομέα, έτσι ώστε τα παιδιά αυτά να μπορέσουν να χειρίζονται ικανοποιητικά την ελληνική γλώσσα, η οποία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να συνεχίσουν επιτυχώς τις σπουδές τους στα ελληνικά. Η ECRI διαπιστώνει επίσης με ικανοποίηση ότι οι ελληνικές αρχές αποδέχτηκαν πρόσφατα πολλά εγχειρίδια στην τουρκική γλώσσα με προορισμό τους μουσουλμάνους μαθητές της Θράκης και ελπίζει ότι τα εγχειρίδια αυτά θα διατεθούν άμεσα. Αναφορικά με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η ECRI σημειώνει ότι ο αριθμός των διαθέσιμων θέσεων στα δυο μειονοτικά σχολεία της Δυτικής Θράκης είναι περιορισμένος. Παρά το γεγονός ότι αναγνωρίζει τις προσπάθειες των ελληνικών αρχών να ικανοποιήσουν τα αιτήματα της μουσουλμανικής κοινότητας σχετικά με τον αριθμό των διαθέσιμων θέσεων στη δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η ECRI τους συνιστά ιδιαίτερα να βεβαιωθούν ότι τα αιτήματα αυτά θα ικανοποιούνται σε μόνιμη βάση και με νέες σχολικές εγκαταστάσεις. Οι ελληνικές αρχές εξέφρασαν την πρόθεση τους να εισαγάγουν, προοδευτικά, μαθήματα τουρκικών καθώς και τη διδασκαλία του Κορανίου σε πρότυπα σχολεία της δημόσιας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η ECRI ενθαρρύνει τις αρχές να δραστηριοποιηθούν προς αυτή την κατεύθυνση σε άμεση συνεργασία με τους εκπροσώπους της μειονότητας. Στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, η ECRI χαιρέτιζε στην πρώτη της έκθεση την εισαγωγή στα πανεπιστήμια βάσει ποσοτώσεων για τους φοιτητές προερχόμενους από τη μειονότητα. Η ECRI υπογραμμίζει την ανάγκη ελέγχου της αποτελεσματικότητας ενός τέτοιου μέτρου: θα πρέπει ιδιαίτερα να ελεγχθεί το ποσοστό επιτυχίας αυτών των φοιτητών στο πανεπιστήμιο και να ενταθούν οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που τυχόν εμφανιστούν σε αυτό το σημείο. Σε γενικές γραμμές η ECRI πιστεύει ότι μια από τις προτεραιότητες, που αφορά την παρεχόμενη στα πανεπιστήμια διδασκαλία στους φοιτητές που προέρχονται από τη μειονότητα, είναι η βελτίωση της ποιότητας των διδασκόντων στο μειονοτικό εκπαιδευτικό σύστημα. Σε αυτά τα πλαίσια η ECRI χαιρετίζει τα προγράμματα επιμόρφωσης για τους εκπαιδευτικούς, που η κυβέρνηση εγκαινίασε το 1997, καθώς και την προοπτική αναγνώρισης των πτυχίων διδασκαλίας, που αποκτήθηκαν στην Τουρκία, έτσι ώστε οι κάτοχοί τους να μπορέσουν να διοριστούν σε μειονοτικά σχολεία. Η ECRI ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να συνεχίσουν και να πολλαπλασιάσουν τις πρωτοβουλίες σε αυτόν τον τομέα.

Βιβλιογραφία

Η βιβλιογραφία, που ακολουθεί περιλαμβάνει τις κυριότερες δημοσιευμένες πηγές οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την εξέταση της κατάστασης στην Ελλάδα. Δεν περιλαμβάνει τις άλλες (ΜΜΕ, επαφές μέσα στη χώρα, εθνικές ΜΚΟ, κλπ) που χρησιμοποιήθηκαν.

1. CRI (97) 52: Report on Greece, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, September 1997
2. CRI (96) 43: ECRI general policy recommendation n°1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, October 1996
3. CRI (97) 36: ECRI general policy recommendation n°2: Specialised bodies to combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 1997
4. CRI (98) 29: ECRI general policy recommendation n° 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
5. CRI (98) 30: ECRI general policy recommendation n°4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
6. CRI(98) 80 : Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe, report prepared by the Swiss Institute of Comparative Law, Lausanne, (Council of Europe publication), 1998
7. CDMG(99)7final : Recent developments in Policies relating to migration and migrants (Council of Europe document), February 1999
8. "*Ahmet Sadik v. Greece*" (46/1995/552/638), judgment of the European Court of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 25 October 1996
9. "*Sidiropoulos and others v. Greece*" (57/1997/841/1047) judgment of the European Court of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 10 July 1998
10. "*Larissis and others v. Greece*" (140/1996/759/958-960) judgment of the European Court of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, 24 February 1998
11. Reply to the ECRI questionnaire by the Greek authorities
12. CERD/C/363 : (Basic Reference Document): Fifteenth periodic reports of States parties due in 1999, February 1999
13. A/51/542/Add. 1 : Human rights questions: human rights questions, including alternative approaches for improving the effective enjoyment of human rights and fundamental freedoms – Implementation of the Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief, November 1996

14. A/52/477/Add. 1 : Human rights questions: human rights questions, including alternative approaches for improving the effective enjoyment of human rights and fundamental freedoms – Elimination of All Forms of Religious Intolerance, November 1997
15. The Greek Ombudsman – The First Year, Athens 1999
16. Country Reports on Human Rights Practices for 1998, US Department of State, February 1999
17. Country Reports on Human Rights Practices for 1997, US Department of State, January 1998
18. Report about Compliance with the Principles of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group – Greece, 1999
19. Annual Report 1999 (human rights development in 1998), International Helsinki Federation for Human Rights, 1999
20. Annual Report 1998 (human rights development in 1997), International Helsinki Federation for Human Rights, 1998
21. *"Hate speech" in the Balkans*, International Helsinki Federation for Human Rights, Athens, 1998
22. *Religious Discrimination and Related Violations of Helsinki Commitments*, Report of the International Helsinki Federation for Human Rights to the OSCE Supplementary Human Dimension Meeting on Freedom of Religion, Vienna, March 1999
23. *Report on Greece to the 1998 OSCE Implementation Meeting – Minority Rights*, Greek Helsinki Monitor
24. *Report on Greece to the 1998 OSCE Implementation Meeting – Roma Rights*, Minority Rights Group – Greece
25. Press releases by Greek Helsinki Monitor and Minority Rights Group - Greece
26. Annual Report 1999, Amnesty International, 1999
27. EUR 25/46/98 Greece: *Alleged ill-treatment of Lazaros Bekos and Lefteris Kotropoulos by police officers*, Amnesty International document, 1998
28. EUR 25/39/98 Greece: *Angelos Celal shot by police – A call for justice*, Amnesty International document, 1998
29. Human Rights Watch World Report, 1999
30. *Greece – The Turks of Western Thrace*, Human Rights Watch, January 1999
31. Antisemitism World Report 1997, Institute for Jewish Policy Research and American Jewish Committee, 1997
32. Extracts from issues of European Race Bulletin
33. *Turkish minority of Western Thrace*, Federation of Western Thrace Turks in Europe, 1998
34. Human rights abuses against Macedonians, Macedonian National Council, Skopje 1998
35. R. King, T. Iosifides, L. Myrivili, *A migrant's story: from Albania to Athens*, Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 24 N°1, January 1998

36. E. Droukas, *Albanians in the Greek informal economy*, Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 24 N°2, April 1998
37. Extremism in Europe, CERA, 1998
38. Extremism in Europe, CERA, 1997
39. Stephanos Stavros, *The Legal Status of Minorities in Greece Today: The Adequacy of their Protection in the Light of Current Human Rights Perceptions*, Journal of Modern Greek Studies, Vol. 13, 1995

